

Mluviti stříbro, mlčeti zlato aneb reakce na článek JUDr. Josefa Vejmelky k nové definici znásilnění

V EPRAVO.CZ Magazine č. 2/2021 byl zveřejněn článek advokáta JUDr. Josefa Vejmelky s názvem „Sexuální nátlak po česku aneb nová definice znásilnění“. Jak plyne z reakcí na jeho sdílení na sociálních sítích, jeho obsah mnohým přišel tak nevhodný, že adekvátní reakci by dobře vyjádřila snad jen scéna z Pelíšků, ve které Miroslav Donutil v rozhořčení křičí „A komu tím prospějete, co?“ I proto jsme s našimi dojmy kontaktovaly redakci a představenstvo magazínu. Předseda představenstva se za jeho otištění omluvil (čehož si vážíme) a vybídl nás k reakci.

V naší praxi se případy sexuálního násilí zabýváme spíše ojediněle. Kladly jsme si proto otázku, jak na článek, který vychází toliko ze subjektivních domněnek a mýtů, vhodně reagovat za situace, kdy cítíme povinnost veřejně vyjádřit, že ne všichni zástupci advokacie se ztotožňují s podobnými názory. Tato reakce je tedy rovněž pouze vyjádřením našeho názoru; neklade si za cíl podrobně zpracovat otázku z odborného hlediska, spíše poukázat na mýty a omyly uváděné v článku „Sexuální nátlak po česku aneb nová definice znásilnění“.

Zaměřím-li se přímo na úvod článku, jeho podnětem byl nový legislativní návrh ke zpřísnění současné právní úpravy trestného činu znásilnění. Sám návrh měl potenciál být základem pro plnohodnotnou právní analýzu nebo odborný komentář, článek bohužel není ani jedním z toho. Namísto toho se JUDr. Vejmelkovi nepodařilo nic jiného než pozurázet různé skupiny společnosti (které zjevně neodpovídají normám světa, ve kterém by pan doktor chtěl žít), oprášit již dávno vyvrácené mýty a bagatelizovat tuto závažnou trestnou činnost a traumata obětí - tedy přesný opak toho, co aktuální situace potřebuje.

Je nepochybné, že znásilnění je závažným trestným činem, který obětem působí vážné následky a traumata, která mnohdy vyžadují psychologickou či psychiatrickou intervenci. V některých případech bohužel končí i sebevraždami či pokusy o ně. K obětem je proto nezbytné přistupovat citlivě a empaticky a vytvořit pro ně bezpečné prostředí, což se však současnému systému nedaří. V České republice je spácháno přibližně 12 tisíc znásilnění ročně. Z těchto je pouze 5 % hlášeno orgánům činným v trestním řízení a pouhá 2 % pachatelů jsou odsouzena. Z 12 tisíc znásilnění a 600 nahlášených případů je pouze 12 pachatelů odsouzeno. Z toho 6 odejde s podmíněným trestem. [1] V kontextu těchto dat se tak nabízejí dvě otázky - co můžeme udělat pro to, aby k páchání této trestné činnosti nedocházelo? A pokud k ní dojde, co můžeme udělat pro to, abychom pro oběti vytvořily bezpečné prostředí a tyto případy byly hlášeny, řádně vyšetřeny a pachatelé odsouzeni?

V tomto kontextu je článek JUDr. Vejmelky alespoň částečně přínosný. Nikoliv ve svém obsahu, ale právě proto, že vychází částečně z mýtů, které byly již dávno vyvráceny. Jedním z častých mýtů je, že ke znásilnění oběť „přispěla“ svým vyzývavým vzhledem či oblečením. [2] Téměř polovina společnosti (49 %) se rovněž mylně domnívá, že ke znásilnění dochází nejčastěji ze strany neznámé osoby. Mezi ně se řadí právě i JUDr. Vejmelka, který v článku uvádí:

„Prvopočátkem jakéhokoliv sexuálního nátlaku je oční kontakt potenciálního pachatele k potenciální oběti. (...) Pokud se nám podaří tento zhoubný proces úspěšně zastavit, můžeme doufat, že k dalšímu

řetězení událostí nedojde a my se vyhneme fatálnímu konci v podobě znásilnění. (...) Výše uvedené má i přes svou genialitu jistou chybičku v tom, že pomůže zejména v situacích, kdy se potenciální oběť a pachatel neznají, na druhou stranu to je nejčastějším případem znásilnění v praxi.“ Tato informace, která je prezentována jako fakt, je však mýtem – 90 % znásilnění páchají osoby, které oběť zná (např. soused, kamarád, kolega), přičemž 50 % je pácháno přímo partnery. Tato „rada“ pro oběti je tak zcela bezcenná a o její účinnosti pochybujeme i v případech, kdy se jedná o pachatele neznámého. Všechny tyto mýty přitom deformují názory nejen společnosti, ale v mnoha případech i představitelů justice, policejních orgánů (a jak vidno i advokátů), tedy osob, které se na justičním systému přímo podílejí. Chceme-li vést konstruktivní diskusi a hledat vhodná řešení, je nezbytné se nejdříve seznámit s reálnými daty, nikoliv vycházet z osobních domněnek a mýtů.

Co tedy můžeme udělat pro zlepšení situace?

Vzdělávejme se jako společnost. Nevěřme mýtům, ale vyhledávejme reálná data, studie, případy a názory odborníků. Vychovávejme naše děti k respektu k druhým a jejich hranicím a vysvětleme jim, že některé chování nemusí být jiným příjemné. A upozorníme na to i dospělí, pokud se něčeho takového v naší přítomnosti dopouštějí. Mnoho organizací nabízí kromě přehledných informací i různá školení. Věřím, že v mnoha případech by tato školení padla na úrodnou půdu nejen ve školách, ale např. i na pracovištích. Zvažte, zda takové školení nezajistit pro sebe, své zaměstnance či další skupiny.

Povinné vzdělání zástupců justice. Trestní řízení je pro oběti znásilnění velmi náročné. Kromě nepříjemných a opakovaných výslechů totiž musí podstoupit i různá lékařská vyšetření a podrobit se znaleckým zkoumáním. Je proto důležité, aby osoby zúčastněné na trestním řízení přistupovaly k obětem citlivě. V praxi se tak bohužel mnohdy neděje (což je výsledkem mimo jiné nedostatečného či zcela neexistujícího školení těchto osob) a v mnoha případech dochází k sekundární viktimizaci obětí. Jedním z vhodných řešení je proto povinné vzdělávání či školení policistů, státních zástupců a soudců v oblasti viktimologie a psychologie obětí. Takové školení může být přínosné nejen pro přístup k obětem znásilnění či sexualizovaného násilí, ale rovněž obětem trestných činů obecně.

Změna legislativy. V mnoha státech EU je skutková podstata trestného činu znásilnění založena na absenci souhlasu, nikoliv přítomnosti fyzického či psychického násilí. V mnoha státech tato změna vedla k nárůstu hlášení a trestání tohoto činu. O tuto změnu se snaží i JUDr. Vejmelkou zmiňovaný legislativní návrh. Ten bohužel ve změně legislativy spatřuje riziko pro pachatele („chudáky“ vlivné muže, kteří jsou ohroženi falešnými obviněními zhrzených žen), kteří budou muset nést důkazní břemeno, čímž se „zvysuje naděje, že spravedlnosti neuniknou“. Vyjádření JUDr. Vejmelky je však opět zavádějící a pro neodbornou veřejnost i dezinformační. I v případě změny legislativy se totiž tento čin bude nadále projednávat v trestním řízení. Prokázání viny tedy bude stále úkolem státních zástupců, a to při platnosti zásady *in dubio pro reo*. Jak uvádí organizace Konsent: „Redefinice usiluje pouze o zajištění toho, aby byly trestně odpovědné osoby, u nichž se dostatečně prokáže, že jednaly v rozporu s vůlí oběti.“ Bez hodnocení konkrétního legislativního návrhu považujeme nicméně za pozitivní, že je téma konsensu na úrovni zákonodárce diskutováno, neboť je nepochybné, že současný systém není zcela funkční.

Ukládání přísnějších trestů. Jak již bylo uvedeno, v současné době je 50 % odsouzených pachatelů trestáno podmíněnými tresty. Tyto tresty jsou však v mnoha případech zcela nepřiměřené a neplní svou funkci – preventivní, která má odstrašit jiné osoby od páchání trestného činu (podmíněný trest tuto funkci neplní), ochrannou, která má ochránit společnost před dalším činem (pachatel zůstává na svobodě a může trestnou činnost opakovat) a konečně restorativní, která má za cíl obnovit spravedlnost (podmíněný trest je s ohledem na následky v oblasti života oběti zcela nepřiměřený a neposkytuje dostatečné zadostiučinění). Soudy i přesto v běžné praxi ukládají tresty na samé dolní hranici trestní sazby či pod ní.

Není naší ambicí rozebírat zde konkrétní návrhy řešení do detailu. Víme však, že hledání vhodného řešení nepřispěje rozdělování žen do tří horizontálních zón, evidování souhlasů „sexuchtivých jedinců“ u notářů, označování pachatelek za medvědice ani prezentování nepravdivých a zavádějících informací jako holých faktů, jak učinil JUDr. Vejmelka ve svém článku.

Pokud bych na závěr mohla vyjádřit jedno osobní přání, ráda bych apelovala na všechny kolegy z oblasti (nejen) advokacie. Snažme se vytvořit pro oběti trestných činů bezpečné prostředí. Budujme svým jednáním (včetně veřejných vyjádření) v obětech důvěru, že u nás naleznou pomoc, pochopení a empatii a že jejich traumata budeme brát s plnou vážností, a nikoliv je bagatelizovat. Jsme to totiž mnohdy my, na koho se oběti obrátí s žádostí o pomoc dříve než na orgány činné v trestním řízení.

A protože svůj článek JUDr. Vejmelka zakončil jednou radou pro frustrované muže a údajnou starou moudrostí, učiním tak také. Jedna stará moudrost praví: **mluviti stříbro, mlčeti zlato**. Doporučuji se jí řídit všem, kteří chtějí své názory sdílet veřejně bez znalosti základních fakt konkrétní problematiky. A jsou-li tu nějací frustrovaní muži, mám pro vás také jednu radu: **říká-li žena ne, znamená to ne. Nikoliv možná a už vůbec ne nadšené ano.**

Mgr. Denisa Linhartová,
advokátní koncipientka
za podpory **JUDr. Aleny Němcové, Ph.D.,**
advokátky
Advokátní kancelář JUDr. Aleny Němcové, Ph.D., advokát

[1] Veškerá data uvedená v článku jsou převzata z webových stránek organizací **Konsent** a **Bez trestu**, kde naleznete rovněž odkazy na příslušné studie a zdroje.

[2] Nejčastější mýty rozebírá např. Ludmila Čírtková, uznávaná soudní znalkyně a policejní psychologka, v dokumentu *Znásilnění pod kůží*.

Text byl uveřejněn v EPRAVO.CZ Magazine 4/2021

Další články:

- [Proč musí obhájce u soudu mlčet?](#)
- [Advokátní úschovy a kolektivní vina](#)
- [Buřty, pivo a nenávisť](#)
- [Kolegialita jako klíč k úspěchu](#)
- [O co aktuálně usiluje vedení ČAK?](#)
- [O důstojnosti advokátního stavu](#)

- [O úspěchu restrukturalizace rozhoduje čas](#)
- [Stojí LL.M. za to?](#)
- [Verba docent ...](#)
- [Hodiny tikají každému](#)
- [Justice před soudem](#)